

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет обліку та фінансів
Кафедра бухгалтерського обліку

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до проходження переддипломної практики
для студентів спеціальності
071 «Облік і оподаткування»
денної та заочної форми навчання

Затверджено
на засіданні кафедри
бухгалтерського обліку
протокол № 3
від «25» вересня 2018 р.

Кропивницький – 2018

Методичні вказівки до проходження переддипломної практики для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної та заочної форми навчання / Укл.: О.В. Пальчук, О.М. Гай, Н.В. Смірнова: ЦНТУ, 2018. – 34 с.

Рецензент – к.е.н., проф. Савченко В.М.

Методичні вказівки визначають порядок зміст та проходження практики, обов'язки і права студента-практиканта та керівників практики від університету і підприємства, календарний графік проходження практики та порядок оформлення звіту.

Укладачі:

О.В. Пальчук – к.е.н., доц., завідувач кафедри бухгалтерського обліку;

О.М. Гай – к.е.н., доц. кафедри бухгалтерського обліку;

Н.В. Смірнова – к.е.н., доц. кафедри бухгалтерського обліку

Загальна редакція – О.В. Пальчук

Комп'ютерний набір та верстка – Н.В. Смірнова

Укладачі: О.В. Пальчук, О.М. Гай, Н.В. Смірнова, 2018-

ЗМІСТ

1.Переддипломна практика як складова процесу підготовки дипломної роботи.....	4
2. Організація процесу проходження переддипломної практики та підготовки дипломних робіт.....	5
3. Мета та завдання переддипломної практики.....	9
4. Зміст переддипломної практики.....	11
5. Рекомендації щодо збору та узагальнення інформації за окремими розділами переддипломної практики.....	13
6. Порядок оформлення додатків до звіту з практики.....	22
7. Вимоги до вибору баз переддипломної практики.....	23
8. Керівництво та організація практики.....	24
9. Особливості оцінювання результатів переддипломної практики.....	26

1. Переддипломна практика як складова процесу підготовки дипломної роботи

Важливою складовою навчального процесу, що забезпечує якісну підготовку та проведення державної атестації студентів у формі підготовки та захисту дипломної роботи є переддипломна практика, яка націлена на збір практичного матеріалу для дипломної роботи. Тому процедура проходження переддипломної практики, її зміст повинні бути тісно пов'язані з процесом підготовки дипломної роботи.

Переддипломна практика повинна забезпечити **збір та систематизацію фактичного матеріалу**, що стосується загальних засад, особливостей діяльності базового підприємства, організації роботи обліково-економічної служби, методики ведення обліку та особливостей оподаткування базового підприємства. Збір практичного матеріалу під час практики передбачає не лише знайомство студентів з окремими документами, схемами, інструкціями і положеннями, а і безпосередньо знайомство з роботою облікового апарату підприємства. Вивчаючи окремі аспекти обліково-контрольної практики базового підприємства студент повинен не лише ознайомитися з документом, який регламентує порядок проведення тієї чи іншої обліково-аналітичної процедури (наприклад, Наказом з облікової політики, посадовими інструкціями), а й дослідити фактичний стан речей, визначити яким чином вимоги цих документів реалізуються на відповідних ділянках облікових робіт.

Під час збору практичного матеріалу для дипломної роботи в процесі проходження переддипломної практики слід враховувати основні **вимоги, що пред'являються до інформації**: повноту, порівнянність та достовірність.

Повнота полягає у тому, що студент має повністю охопити явище або елементи досліджуваного процесу, розглянути всі аспекти проблеми; зібрати дані за максимально можливий безперервний термін.

Збір інформації для дипломної роботи - форма вибіркового спостереження. За такого спостереження необхідно виконувати вимоги

2	Визначення теми дипломної роботи її мети та завдань	+									
3	Складання попереднього Робочого плану дипломної роботи	+									
4	Ознайомлення з організаційно-економічними особливостями діяльності базового підприємства		+								
5	Проведення аналізу та надання оцінки техніко–економічних показників та фінансового стану базового підприємства		+								
6	Характеристика організації роботи обліково – економічної служби базового підприємства		+								
7	Здійснення аналізу та оцінки облікової політики базового підприємства			+							
8	Вивчення стану автоматизації обліку на підприємстві			+							
9	Вивчення особливостей оподаткування підприємства				+						
10	Оформлення 1-ї частини звіту з переддипломної практики та контроль			+		+					
11	Складання розгорнутого Плану-схеми 2-го розділу дипломної роботи					+					
12	Уточнення питань, що становлять зміст індивідуального завдання для проходження 2-го етапу переддипломної практики					+					
13	Уточнення попереднього Робочого плану дипломної роботи					+					
14	З’ясування складу та структури власних та орендованих основних засобів						+				

15	Оцінка відповідності аналітичного та синтетичного обліку основних засобів підприємства чинному законодавству							+			
16	Дослідження строків та порядку проведення інвентаризації основних засобів на підприємстві							+			
17	Вивчення методів нарахування амортизації основних засобів								+		+
18	Оцінка правильності відображення основних засобів в обліку та звітності підприємства								+	+	
19	Оформлення 2-ї частини звіту з практики									+	
20	Захист звіту з переддипломної практики										+
21	Складання за результатами виконання індивідуального завдання розгорнутого Плану-схеми 3-го розділу дипломної роботи										+
22	Підготовка чорнового варіанту 2-го розділу дипломної роботи										+
23	Уточнення Робочого плану дипломної роботи										+

Для раціональної організації процесу проходження студентами переддипломної практики та підготовки дипломних робіт необхідно передбачити наступні етапи проходження переддипломної практики та підготовки дипломної роботи:

- підготовчий етап (тиждень, що передує практиці);
- 1-й етап проходження переддипломної практики (3 тижні);
- попередній контроль;
- 2-й етап проходження переддипломної практики(4 тижня);
- завершальний контроль.

Підготовчий етап полягає у виборі топологічного об'єкту та базового підприємства для обґрунтування теми дипломної роботи, визначенні теми дипломної роботи, мети та завдань. Він потребує підбір необхідної літератури та її опрацювання, вивчення нормативного законодавства, складання попереднього Робочого плану дипломної роботи та бібліографії, огляду літератури та глосарію.

1-й етап проходження переддипломної практики проводиться за типовим завданням, яке передбачає визначення організаційно - економічних особливостей господарської діяльності та специфіки побудови системи бухгалтерського обліку та контролю базового підприємства. Виявлені особливості господарювання та проблематика базового підприємства на цьому етапі дозволяють конкретизувати тематику дипломних робіт та зміст індивідуального завдання для проходження наступного етапу переддипломної практики. Матеріал зібраний на цьому етапі переддипломної практики є основою для написання другого розділу дипломної роботи.

Етап проміжного контролю передбачає окрім оформлення відповідної частини звіту з практики складання розгорнутого Плану-схеми 2-го розділу дипломної роботи згідно яким визначають питання, що становлять зміст індивідуального завдання для проходження 2-го етапу переддипломної практики, уточнення попереднього Робочого плану дипломної роботи.

2-й етап проходження переддипломної практики проводиться за індивідуальним завданням, яке передбачає вивчення практики ведення первинного, аналітичного, синтетичного обліку та контролю формування звітності за обраним відповідно теми дипломної роботи топологічним об'єктом. Матеріал зібраний на цьому етапі переддипломної практики є основою для написання конструктивної частини дипломної роботи, де подається характеристика сучасного стану обліку і контролю за обраним топологічним об'єктом на базовому підприємстві.

Завершальний контрольний етап окрім оформлення 2-ї частини звіту з практики та його захисту передбачає підготовку чорнового варіанту 2-го розділу дипломної роботи та складання за результатами виконання індивідуального завдання розгорнутого Плану-схеми 3-го розділу дипломної роботи. Все це дозволяє уточнити Робочий план дипломної роботи.

3. Мета та завдання переддипломної практики

Переддипломна практика забезпечує завершальний етап підготовки студентів за спеціальністю «Облік і оподаткування», що проводиться безпосередньо на підприємствах.

Мета переддипломної практики полягає у наступному: сформувати у студентів, на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, умінь та навички, необхідні для практичної роботи з ведення бухгалтерського обліку та прийняття самостійних рішень при виконанні основних професійних функцій на посадах, що потребують кваліфікації магістра за фаховим спрямуванням "Облік і оподаткування"; зібрати практичний матеріал для написання дипломної роботи, що є основною формою державної атестації студента.

Завдання, що мають вирішити студенти за час проходження переддипломної практики, включають:

- вивчення структури і функцій обліково-економічного апарату підприємства;
- ознайомлення з методикою і технікою складання матеріальних і виробничих звітів окремими підрозділами підприємства, порядком їх прийому відповідними посадовими особами бухгалтерії, а також набуття навичок практичної роботи безпосередньо на робочих місцях різних посадових осіб даного підрозділу підприємства;
- дослідження методики складання фінансової та податкової звітності;
- набуття навичок прийняття управлінських рішень.

Після проходження переддипломної практики студенти повинні знати:

- особливості функціонування та управління всього підприємства та його виробничої підсистеми;
- склад майна підприємства та джерел його утворення, взаємовідносини підприємства із зовнішнім середовищем;
- організацію бухгалтерського обліку;
- методику і техніку підготовки первинних документів для їх автоматизованої обробки;
- систему планування діяльності підприємства, порядок формування собівартості та процедуру формування фінансового результату, використання прибутку, систему податків і обов'язкових платежів підприємства, фінансовий стан підприємства й оцінку його економічної діяльності;
- особливості оподаткування та специфіку податкових розрахунків підприємства.

Після проходження переддипломної практики студенти повинні уміти:

- оцінювати облікову політику;
- проводити аналіз фінансового стану підприємства;
- документально оформлювати господарські операції;
- приймати, контролювати й обробляти документи аналітичного та синтетичного обліку;
- складати фінансову, статистичну та податкову звітність;
- здійснювати автоматизовану обробку бухгалтерських документів.

Поглибленому вивченню облікової роботи на підприємстві сприяє комплексний характер переддипломної практики, протягом якої студент послідовно знайомиться з організацією роботи економічних служб досліджуваного підприємства. Базовими підрозділами підприємства, де

проходить переддипломна практика, є виробничий та планово-економічний відділи, бухгалтерія.

4. Зміст переддипломної практики

Переддипломна практика студентів є одним із найважливіших етапів навчально-виховного процесу, де здійснюється безпосередня підготовка студента до професійної діяльності. Основний зміст переддипломної практики передбачає вивчення наступних питань:

1. Дослідження організаційно-економічних особливостей господарювання:

- 1.1. характеристика основних напрямків економічної діяльності підприємства;
- 1.2. організаційно-правова форма, форма власності, підпорядкованість;
- 1.3. організаційна структура та система управління виробництвом;
- 1.4. номенклатура та асортимент продукції, канали реалізації;
- 1.5. особливості технологічного процесу та їх вплив на побудову обліку.

2. Аналіз та оцінка техніко–економічних показників діяльності та фінансового стану підприємства:

- 2.1. аналіз виробничо-господарської діяльності;
- 2.2. аналіз витрат виробництва, їх структури і динаміки;
- 2.3. аналіз руху грошових потоків;
- 2.4. аналіз системи організації оплати праці;
- 2.5. аналіз основних фондів;
- 2.6. аналіз прибутку та рентабельності;
- 2.7. аналіз показників фінансового стану.

3. Характеристика організації роботи обліково-економічної служби:

- 3.1. організаційна структура обліково – економічної служби;
- 3.2. завдання та розподіл обов'язків функціональних підрозділів обліково-економічної служби;

3.3. організаційна структура бухгалтерії та її взаємозв'язок з організаційною структурою підприємства;

3.4. тип організаційної структури бухгалтерської служби;

3.5. посадові інструкції та розподіл службових обов'язків;

3.5. технологія обробки облікової інформації;

3.6. форма ведення бухгалтерського обліку;

3.7. робочий план рахунків підприємства, перелік та побудова реєстрів зведеного обліку;

3.8. організація документообігу;

3.9. порядок ведення податкового обліку.

4. Аналіз та оцінка облікової політики підприємства:

4.1. наявність та оцінка діючого на підприємстві наказу про облікову політику;

4.2. характеристика інших внутрішніх регламентів підприємства, що регулюють або впливають на облікову політику підприємства;

4.3. оцінка обраних підприємством способів та методів ведення обліку на предмет відповідності діючому законодавству, галузевій специфіці та особливостям діяльності підприємства.

5. Оцінка ступеню автоматизації обліку на підприємстві

Якщо облік на підприємстві, яке досліджується, автоматизований, то студент описує автоматизацію обліку за обраним об'єктом дослідження за наступною схемою:

- характеристика програмних продуктів, що використовуються на підприємстві;

- характеристики об'єктів та процесів, що автоматизовані.

Якщо облікова праця не автоматизована, то потрібно надати обґрунтовані висновки щодо можливості та доцільності її автоматизації, а також пропозиції щодо вибору варіанту програмного забезпечення на досліджуваному підприємстві.

6. Вивчення особливостей оподаткування та організації податкових розрахунків підприємства

7. Індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання видається студенту відповідно до тематики дипломних робіт. Воно полягає у вивченні практики ведення первинного, аналітичного, синтетичного обліку та звітності за топологічним об'єктом, обраним для дослідження в дипломній роботі. Під час проходження практики на досліджуваному підприємстві необхідно детально описати бухгалтерський облік за обраним напрямком дослідження з обов'язковим наведенням у додатках копій первинних та зведених документів. Індивідуальне завдання конкретизується в залежності від тематики дипломної роботи та специфіки підприємства.

5. Рекомендації щодо збору та узагальнення інформації за окремими розділами переддипломної практики

5.1. Організаційно-економічну характеристику суб'єкта господарювання, як правило, слід починати із з'ясування *організаційно-правової форми господарювання та особливостей реалізації відносин власності* на базовому підприємстві.

При цьому необхідно ознайомитися з статутними документами, визначити їх відповідність чинному законодавству, а також провести аудит відповідності обліку капіталу декларованим в статуті положенням. Господарська практика свідчить про наявність суттєвих проблем, що негативно позначаються на обліковій практиці при відображенні відносин власності, а тому необхідно звернути увагу на ті розділи статутних документів, які стосуються формування прибутку, створення фондів та резервів.

Необхідно зробити висновок про відповідність статутних документів вимогам Цивільного законодавства, та Господарського кодексу.

При вивченні декларованих статутом видів діяльності необхідно їх порівняти з фактичним станом речей за останні роки та зробити висновки щодо їх відповідності.

Також на цьому етапі переддипломної практики необхідно встановити наявність, а в разі відсутності оцінити необхідність розробки таких внутрішніх регламентів, як «Положення про оплату праці», «Положення про матеріальне заохочення», «Положення про дивідендну політику», «Положення про розподіл прибутку».

В результаті проведення цього етапу переддипломної практики необхідно сформулювати висновки про відповідність статутних документів діючому законодавству, про наявність та якість внутрішніх регламентів, що регулюють відносини власності на підприємстві, про можливість на їх основі забезпечення організаційних аспектів обліку та контролю.

На етапі організаційно-економічної характеристики суб'єкта господарювання необхідно подати **загальну оцінку системи організації оплати праці на підприємстві** з точки зору реалізації основних функцій оплати праці, а саме: відновної, стимулюючої, розподільчої.

Для формування висновків та оцінки вищезазначених явищ виявлені тенденції, які спостерігаються на базовому підприємстві доцільно співставляти з показниками, що склалися по галузі, регіону, світовими, що визначені при підготовці відповідного підрозділу теоретичної частини роботи.

Наприклад, загальновідомо, що для реалізації відновної функції оплати праці її рівень має бути не менше ніж два прожиткових мінімуми. Аналіз рівня оплати праці на підприємстві, наявність преміювання та його розмірів дозволить зробити висновок про рівень реалізації відновлювальної функції оплати праці на базовому підприємстві.

Щодо стимулюючої функції оплати праці доцільним є аналіз форм і систем оплати праці, встановлення частки премій та доплат за якісні показники в загальному фонді оплати праці. Також доцільно провести аналіз динаміки

частки оплати праці в структурі собівартості та в структурі виручки від реалізації товарної продукції. В розвинених країнах частка оплати праці сягає 30 і більше відсотків. В Україні цей показник значно нижчий.

Також при вивченні стану розрахунків з оплати праці необхідно встановити наявність простроченої заборгованості з оплати праці. За умови її наявності необхідно перевірити чи здійснювалася індексація оплати праці, і коли.

Основними *інформаційними джерелами* для опрацювання на цьому етапі є Колективна трудова угода та інформація аналітичного обліку розрахунків з оплати праці.

Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства також включає *оцінку технічного рівня та стану основних засобів базового підприємства*.

З цією метою необхідно оцінити коефіцієнт зносу основних засобів, який показує співвідношення суми нарахованого зносу основних засобів до їх первинної вартості; коефіцієнт оновлення та вибуття основних засобів, що дозволяють оцінити співвідношення основних засобів, що надійшли за аналізований період (відповідно вибули) до їх вартості на кінець року.

Високий коефіцієнт зносу основних засобів базового підприємства зумовлює необхідність дослідження в конструктивній частині проблематики обліку ремонтів та витрат, що пов'язані з ними. Значення коефіцієнтів оновлення та вибуття основних засобів визначає перелік питань, які необхідно висвітлювати при дослідженні обліково-контрольних аспектів їх наявності та руху.

Інформаційними джерелами для проведення такого дослідження є фінансова та статистична звітність базового підприємства.

Побудова системи бухгалтерського обліку та контролю в значній мірі зумовлена *галузевими та технологічними особливостями*. Тому організаційно-економічна характеристика підприємства повинна передбачати

визначення галузевої специфіки, що має вплив на побудову бухгалтерського обліку та внутрігосподарського контролю. При цьому необхідно встановити:

- тип виробництва, що характерний для підприємства (для промислових підприємств);
- організаційні особливості постачальницької та збутової діяльності (для торгівельних підприємств);
- спеціалізацію та особливості організації земельних та майнових відносин (для сільськогосподарських підприємств);
- співвідношення функцій (для закладів ресторанного господарства);
- особливості технологічного процесу та організацію розрахунків з забудовниками (для будівельних підприємств);
- тощо.

При дослідженні цього елемента необхідно вивчити *організаційну структуру підприємства* (цехова, безцехова). Її доцільно подати у схематичному вигляді. Також доцільно дослідити характер технологічного процесу (безперервний, перервний, сезонний, поточний, тощо), сировинний ринок та ринок готової продукції.

Як висновок по даному етапу переддипломної практики повинні бути визначені особливості системи бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю, що зумовлені галузевою специфікою та технологічними особливостями.

5.2. Аналіз фінансових результатів діяльності. Важливе місце в аналізі та оцінці роботи підприємства займає визначення результативності діяльності та основних факторів, що на неї впливають. А тому наступним елементом, що потребує вивчення при проходженні переддипломної практики та підготовці дипломної роботи є аналіз фінансових результатів діяльності.

При проведенні цього етапу усі показники необхідно аналізувати у взаємозв'язку з метою обґрунтування висновків щодо потреб інформаційного забезпечення управління.

Наприклад, якщо визначено, що підприємство має низькі показники рентабельності і одночасно є можливість забезпечення сировиною і необмежений споживчий ринок, то доцільно розробити заходи посилення контрольної функції обліку і її спрямованості на управління затратами з метою зниження собівартості. Це може слугувати для визначення напрямків до розробки в конструктивній частині дипломної роботи.

Наведемо інший приклад. З'ясовано, що сільськогосподарське підприємство спеціалізується на зерно-технічному виробництві. Визначено, що врожайність по господарству значно менша за середню по регіону та країні, що свідчить про низьку ефективність використання ресурсів. Тому подальше дослідження та зміст конструктивної частини дипломної роботи мають бути спрямовані на проблематику ефективності використання ресурсів і, в першу чергу, землі.

Інформаційними джерелами даного етапу переддипломної практики є:

- Бухгалтерський баланс (форма №1);
- Звіт про фінансові результати (форма №2);
- Облікові реєстри.

Для поглибленого аналізу фінансових результатів виробничих підрозділів підприємства також доцільно використовувати інформацію синтетичного та аналітичного обліку по рахунках 70 «Доходи від реалізації», 90 «Собівартість реалізованої продукції», 79 «Фінансові результати» та рахунках обліку витрат: для аналізу структури витрат за елементами - рахунки класу 8 «Витрати за елементами»; для аналізу структури витрат за видами діяльності - рахунки класу 9 «Витрати діяльності».

Достатньо відпрацьованими на методичному рівні є підходи до процедури аналізу фінансових результатів. *Аналіз прибутковості* можна проводити за напрямками:

- Особливості формування фінансових результатів зумовлені організаційними та технологічними аспектами;

- Аналіз структури доходів;
- Аналіз структури витрат;
- Аналіз динаміки доходів та витрат за видами діяльності (операційна, фінансова, інвестиційна);
- Аналіз динаміки доходів та витрат за видами реалізованої продукції (виконаних робіт, наданих послуг);
- Аналіз рентабельності (необоротних активів, оборотних активів, капіталу, власного капіталу, позикового капіталу, інвестицій, тощо);
- тощо.

Важливим висновком за результатами аналізу даного етапу повинно бути визначення на підставі попередніх етапів дослідження, зокрема аналізу організаційно-економічних особливостей господарської діяльності, впливу цих особливостей на формування фінансових результатів, та з'ясування ***особливостей формування фінансових результатів з огляду специфіки підприємства.***

Специфічні моменти формування фінансових результатів можуть визначатися наступним чином:

- для торгівельних підприємств: фінансовий результат формується як різниці реалізованої торгівельної націнки та витрат збутової діяльності;
- для будівельних підприємств: фінансовий результат формується як вартість контракту за мінусом собівартості виконаних робіт; специфіка формування фінансових результатів визначається довгостроковим характером виконаних робіт та необхідністю формування фінансових результатів за етапами виконаних робіт;
- для машинобудівних підприємств: значним є наявність великого обсягу незавершеного виробництва, що безпосередньо впливає на фінансові результати;

- для сільськогосподарських підприємств: на формування фінансових результатів суттєво впливає наявність такого специфічного ресурсу як біологічні активи та специфіка їх оцінки.

Специфіка формування фінансового результату, що з'ясована на даному етапі переддипломної практики повинна бути врахована при проведенні аналізу побудови системи обліку та контроль та облікової політики з метою встановлення її відповідності потребам управління.

Наступним моментом, що передбачено при дослідженні фінансових результатів господарської діяльності аналітичної частини дипломної роботи є ***аналіз цінової політики підприємства та її впливу на результати господарювання.***

Всі дослідження проведені при підготовці дипломної роботи повинні бути підпорядковані меті. Відповідно при проведенні аналізу цінової політики необхідно акцентувати увагу на проблематиці, що пов'язана з організаційними та методичними аспектами обліку. Так, в дипломній роботі за топологічним об'єктом витрати та собівартість доцільно проаналізувати модель ціноутворення (витрати плюс, орієнтація на ринкові ціни). Відповідно має бути поставлено завдання вивчення побудови внутрігосподарського обліку витрат та формування собівартості з точки зору адекватності ціновій моделі. В окремих випадках доцільно в числі завдань конструктивної частини дипломної роботи поставити методичне забезпечення розрахунку ціни на основі аналізу беззбитковості та забезпечення цільового прибутку. Цей аналіз ґрунтується на виокремленні постійної та змінної частини витрат та спрямовується на визначення параметрів точки беззбитковості.

5.3. Індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання, що виконує студент при проходженні переддипломної практики є основою для підготовки конструктивної частини дипломної роботи. Його зміст та наповнення конкретизується в залежності від тематики дипломної роботи та специфіки підприємства.

При виконанні дипломних робіт за напрямком **«Облік, аналіз і контроль наявності, руху та використання основних засобів і нематеріальних активів»** індивідуальне завдання для проходження другого етапу переддипломної практики повинно включати наступні питання:

- наявність власних та орендованих основних засобів;
- відповідність аналітичного та синтетичного обліку основних засобів чинному законодавству;
- строки та порядок проведення інвентаризації основних засобів та нематеріальних активів;
- методи нарахування амортизації основних засобів;
- правильність відображення в обліку та звітності операцій з основними засобами.

При виконанні дипломних робіт за напрямком **«Облік, аналіз і контроль запасів»** під час практики необхідно:

- провести аналіз та оцінити ефективність використання запасів підприємства;
- дослідити порядок придбання та реалізації запасів;
- з'ясувати методи оцінки запасів і забезпечення незмінності визначених методів протягом звітного періоду;
- визначити правильність відображення в обліку та звітності результатів реалізації, інвентаризації, списання запасів на виробництво.

При виконанні дипломних робіт за напрямком **«Облік, аналіз і контроль праці та її оплати»** при проходженні переддипломної практики необхідно:

- проаналізувати організацію оплати праці, ефективність використання робочого часу, календарний та явочний фонд;
- вивчити правильність нарахування заробітної плати та розрахунків з робітниками та службовцями, бюджетними та позабюджетними фондами;
- провести експрес аудит стану заборгованості по заробітній плані та її індексації;

При виконанні дипломних робіт за напрямком **«Облік, аналіз і контроль витрат виробництва і калькулювання собівартості продукції»** в процесі формування індивідуального завдання з переддипломної практики слід звернути увагу на такі питання:

- відповідність вимогам П(С)БО 16 «Витрати» системи обліку витрат та калькулювання на підприємстві;
- порядок класифікації витрат;
- об'єкти обліку витрат та калькулювання, калькуляційні одиниці;
- методи обліку витрат та калькулювання;
- правильність віднесення витрат на основне та допоміжне виробництво;
- варіант оцінки незавершеного виробництва, бракованої продукції, відходів виробництва, супутньої та побічної продукції.

При виконанні дипломних робіт за напрямком **«Облік і контроль реалізації продукції (робіт, послуг)»** необхідно оцінити систему обліку, а також встановити:

- рівень виконання виробничої програми;
- правильність оцінки готової продукції;
- порядок обліку готової продукції на складах і в бухгалтерії;
- правильність визначення невиробничих витрат та розрахунок собівартості реалізованої продукції;
- методи обліку реалізації продукції та забезпечення незмінності протягом звітного періоду;
- правильність відображення в обліку та звітності результатів дооцінки та уцінки залишків готової продукції, реалізації, інвентаризації.

При виконанні дипломних робіт за напрямком **«Облік і контроль грошових коштів та розрахункових операцій»** індивідуальне завдання повинно включати вивчення системи обліку, а також встановлення та аналіз:

- відповідності даних бухгалтерських реєстрів даним Головної книги;
- порядку зберігання грошових коштів і цінних паперів у касі;

- форми безготівкових розрахунків та їх структури, стану дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві;
- достовірність проведення ревізії каси;
- правильність розрахунків з підзвітними особами, з різними дебіторами і кредиторами;
- відповідність розрахунків з бюджетом та позабюджетними фондами чинному законодавству.

При виконанні дипломних робіт за напрямком **«Облік контроль виручки від реалізації, фінансових результатів та використання прибутку»** під час проходження другого етапу практики необхідно здійснити оцінку системи обліку, а також встановити:

- достовірність і повноту відображення в обліку виручки від реалізації;
- достовірність визначення фінансових результатів від реалізації продукції;
- правильність визначення балансового та оподаткованого прибутку згідно чинного законодавства;
- правильність відображення в обліку курсових різниць за операціям в іноземній валюті;
- порядок обліку і покриття збитків минулих років.

При виконанні дипломних робіт за напрямком **«Облік, аналіз та контроль капіталу»** під час практики необхідно:

- дослідити формування статутного капіталу;
- встановити відповідність ведення обліку статутного капіталу вимогам чинного законодавства;
- дослідити наявність додаткового капіталу, його структуру та методику обліку;
- дослідити наявність, склад та структуру фінансових інвестицій.

6. Порядок оформлення додатків до звіту з практики

Для повноти сприйняття інформації що представляється у звіті з переддипломної практики та дипломній роботі викладений матеріал ілюструють додатками. Вони подаються у кінці роботи після списку використаної літератури з обов'язковим посиланням по тексту. Додатки, як правило, оформляють за умови:

- а) занадто великого обсягу матеріалу,
- б) бажання включити в роботу допоміжний матеріал,
- в) необхідності ілюстрування викладеного тексту роботи копіями первинних документів та звітності базового підприємства.

Додатки дозволяють уникати надмірного загромадження тексту. Разом з тим вони забезпечують максимальну ілюстративність викладеного матеріалу, що полегшує сприйняття поданої інформації.

У додатки доцільно включати:

- скопійовані первинні документи, облікові реєстри, форми звітності досліджуваного підприємства;
- макети запропонованих студентом первинних документів, облікових регістрів, форм внутрішньої звітності;
- громіздкі таблиці допоміжного характеру;
- схеми організаційної структури;
- рисунки, діаграми, графіки;
- тощо.

Додатки оформляють як продовження звіту на наступних сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань у тексті.

7. Вимоги до вибору баз переддипломної практики

База практики – підприємства, організації, установи різних видів економічної діяльності і форм власності, на яких студенти вищих навчальних закладів можуть проходити практику.

База практики обирається з метою вивчення структури й функцій обліково-економічного апарату підприємства; ознайомлення з методикою і технікою складання матеріальних і виробничих звітів окремими підрозділами підприємства, порядком їх прийому відповідними посадовими особами бухгалтерії, а також набуття навичок практичної роботи безпосередньо на робочих місцях різних посадових осіб даного підрозділу підприємства; дослідження методики складання бухгалтерської звітності (місячної, квартальної, річної); набуття навичок прийняття управлінських рішень.

Базове підприємство повинно відповідати таким вимогам: на момент проходження студентом практики підприємство повинно здійснювати господарську діяльність і мати необхідні практичні матеріали; передовий досвід організації фінансового і податкового обліку і контролю; мати досвід автоматизації обліково-аналітичних робіт.

Базове підприємство обирається студентом самостійно з врахуванням затвердженого кафедрою переліку з погодження керівника практики.

У випадку коли підготовка спеціалістів в університеті здійснюється за замовленням фізичних чи юридичних осіб, бази практики забезпечують ці особи (з врахуванням всіх вимог наскрізної програми та Положення про практику).

З базовим підприємством навчальний заклад завчасно укладає договір на проведення практики. Договір на проведення практики складається в двох примірниках. Перший примірник залишається у керівника практики, який потім здається у відділ практики. Другий екземпляр договору передається на підприємство, де проходитиме практика. Договір повинен містити наступні реквізити: порядковий номер; дату складання; повну назву навчального закладу; повну назву базового підприємства; номер і назву спеціальності, курс, вид практики, кількість студентів, термін практики. Договір повинен бути підписаний керівником підприємства від університету та завірений печатками.

8. Керівництво та організація практики

Відповідальність за керівництво та проведення контролю за проходженням практики покладається на декана та завідувачів кафедр. Навчально-методичне забезпечення та керівництво практикою здійснюють випускаючі кафедри. Загальну організацію практики та контроль за її проведенням здійснює керівник практики. До керівництва практикою студентів залучаються досвідчені викладачі кафедр.

Під час проходження переддипломної практики студент зобов'язаний:

- виконати вимоги підготовчого етапу проходження практики та підготовки дипломних робіт, а саме: визначити тему дипломної роботи, мету та завдань, що ставиться при написанні дипломної роботи, здійснити підбір та опрацювання необхідної літератури та, вивчення необхідні нормативні документи, скласти попередній Робочий план дипломної роботи, бібліографію, огляд літератури та глосарій.
- перед початком практики одержати направлення на практику, її програму і щоденник;
- на підприємстві перед початком практики пройти виробничий інструктаж, інструктаж з техніки безпеки і виробничої санітарії, суворо дотримуватися їх вимог під час проходження практики;
- дотримуватись правил внутрішнього розпорядку підприємства (час початку і закінчення робочого дня, встановлений для службовців, є обов'язковим для студентів);
- засвоїти питання, передбачені програмою практики, і викласти результати у формі письмового звіту;
- вести щоденник практики, в якому фіксувати виконану роботу;
- представити чорновий варіант другого розділу дипломної роботи керівнику.

Переддипломна практика повинна проходити під контролем керівника практики від підприємства, який призначається з числа кваліфікованих

спеціалістів. Практикант підтримує зв'язок з керівником практики від університету та консультується з ним.

Керівник практики від університету зобов'язаний :

- забезпечити студентів програмою переддипломної практики та скласти завдання;
- консультувати студентів;
- контролювати виконання програми практики;
- перевіряти звіти з переддипломної практики;
- за результатами першого етапу практики та згідно тематики, мети та завдань дипломної роботи сформулювати індивідуальне завдання для проходження другого етапу переддипломної практики.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Форма звітності студента про практику - це подання письмового звіту. До письмового звіту додається щоденник про проходження практики, підписаний керівниками від бази практики та університету. В щоденнику подається наступна інформація:

- назва підприємства, на якому студент проходить практику;
- індивідуальне завдання з практики;
- календарний графік проходження практики, де зазначено які види робіт, що було проведено і за який час;
- робочі записи під час практики, які подають інформацію про те, як студент проходив практику, з чим ознайомився, що опрацював, над чим працював, чому навчився тощо;
- відгук керівника від підприємства, у якому оцінюється робота студента під час проходження практики, наводяться зауваження та недоліки, рекомендована оцінка;
- висновок керівника практики від кафедри, який після ознайомлення із поданим студентом звітом, а також за результатами співбесіди зазначає

рекомендовану оцінку.

9. Особливості оцінювання результатів переддипломної практики

Переддипломна практика при підготовці фахівців із спеціальності «Облік і оподаткування» є комплексним видом навчальної роботи, яка забезпечую виконання багатьох завдань. З огляду на це доцільно здійснювати комплексне оцінювання результатів переддипломної практики (таблиця 9.1), яке передбачає диференційовану оцінку за наступними складовими:

- робота студента підчас практики;
- зміст звіту з практики;
- якість виконання індивідуального завдання та робота над відповідним розділом дипломної роботи;
- якість оформлення звіту з практики;
- захист звіту з практики.

Таблиця 9.1

Комплексне оцінювання результатів переддипломної практики студентів

Складові диференційованої оцінки	Зміст контролю	Коефіцієнт	Приклад визначення загальної кількості балів	
			Оцінка одержана студентом (кількість балів)	Оцінка з врахуванням коефіцієнту
1. Робота на практиці	Зміст відгуку керівника практики від базового підприємства, результати відвідування бази практики керівником практики від навчального закладу	0,3	80	$80 \times 0,3 = 24$
2. Зміст звіту з практики	Ступінь опрацювання програми практики, зміст структурних елементів звіту	0,2	85	$85 \times 0,2 = 17$

3. Виконання індивідуального завдання та робота над відповідним розділом дипломної роботи	Зміст, оформлення, ступінь оволодіння навчальним матеріалом; Складання розгорнутого Плану-схеми другого розділу дипломної роботи; Підготовка чорнового варіанту другого розділу роботи	0,1	75	$75 \times 0,1 = 7,5$
4. Якість оформлення звіту з практики	Наявність структурних елементів, дотримання вимог щодо оформлення	0,1	75	$75 \times 0,1 = 7,5$
5. Захист звіту з практики	Ступінь оволодіння теоретичним матеріалом і професійними вміннями і навичками	0,3	60	$60 \times 0,3 = 18$
Загальна кількість балів				74

Кількість балів за кожною складовою диференційованої оцінки визначається за 100-бальною системою відповідно до критеріїв комплексного оцінювання знань та вмінь студентів, що подано в таблиці 9.2.

Таблиця 9.2

Критерії комплексного оцінювання знань та вмінь студентів

Рівень	Оцінки а за шкалою ECTS	Оцінка в балах	Оцінка за національною	Критерії оцінювання
1	2	3	4	5

Високий (творчий)	А (відмінно)	90-100	відмінно	Студент: - вільно володіє навчальним матеріалом на підставі всього комплексу вивченої обліково-економічної літератури і законодавчо-нормативної бази; - глибоко і повно оволодів понятійним апаратом; - демонструє культуру спеціальної мови і використовує відповідну термінологію; - вільно та аргументовано висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, вміє самостійно здобувати знання; - цілісно, системно, у логічній послідовності дає відповідь на поставлені запитання; - демонструє здібності аналітичного мислення, уміння робити порівняння, моделювати дії і події, аналізувати різну інформацію і знаходити вірне рішення проблеми; - уміє пов'язувати теорію з практикою: розв'язує практичні задачі, і ситуації; - самостійно оцінює різноманітні виробничі ситуації, використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисте рішення; - виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи, без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети і завдань власної пізнавальної діяльності; - використовує свої знання в науковій роботі, виявляє творчі здібності; - студент розуміє економічний зміст господарських операцій, користується бухгалтерським понятійним апаратом, досконало володіє професійними навиками та вміннями; - звіт складено і оформлено відповідно з вимогами (звіт має всі структурні елементи, щоденник містить описання виконаних студентом під час практики робіт, їх виконання підтверджене прикладеними документами та розрахунками), акуратно, представлено для перевірки своєчасно, має позитивні відгук керівника практики від базового підприємства та рецензію керівника практики від навчального закладу; - студентом виконано 100 % програми практики; - на підставі проведеного дослідження і виконаних під час практики облікових робіт студентом зроблені і представлені у звіті ґрунтовні висновки та розроблено не менше ніж 3 пропозиції щодо підвищення якості і ефективності облікових робіт на базовому підприємстві.
-------------------	--------------	--------	----------	---

Достатній (конструктивно-варіативний)	В (дуже добре)	82-89	добре Студент: - вільно володіє навчальним матеріалом у повному обсязі, на підставі всього комплексу вивченої спеціальної літератури і законодавчо-нормативної бази; - вільно (самостійно) застосовує його при розв'язанні стандартних практичних ситуацій і професійних завдань; - демонструє здібності аналітичного міркування, уміння робити порівняння, аналізувати різну інформацію; - може виконувати необхідні розрахунки; - демонструє цілісність, системність, логічну послідовність виконання завдання; - припускає одну-дві несуттєві (не принципові) помилки, самостійно виправляє їх, добираючи переконливі аргументи на підтвердження своїх дій; - форма і зміст викладення матеріалу мають окремі неточності; - студент розуміє економічний зміст господарських операцій, користується бухгалтерським понятійним апаратом, демонструє культуру спеціальної мови і використовує відповідну термінологію, добре володіє професійними навичками та вміннями; - звіт з практики складено і оформлено відповідно з вимогами (звіт має всі структурні елементи, щоденник містить описання виконаних студентом під час практики робіт, їх виконання підтверджене прикладеними документами та розрахунками), акуратно, представлено для перевірки своєчасно, має позитивні відгук керівника практики від базового підприємства та рецензію керівника практики від навчального закладу; - студентом виконано не менше 90 % програми практики; - на підставі проведеного дослідження і виконаних під час практики робіт студентом зроблені і представлені у звіті ґрунтовні висновки та розроблено не менше ніж 2-3 пропозиції щодо підвищення якості і ефективності облікових робіт на базовому підприємстві.
---------------------------------------	----------------	-------	---

	С (добре)	75-81	добре	Студент: - володіє навчальним матеріалом у повному обсязі, на підставі всього комплексу вивченої спеціальної літератури і законодавчо-нормативної бази; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій; - наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень; - вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, застосовувати її на практиці; - студент розуміє економічний зміст господарських операцій, користується бухгалтерським понятійним апаратом, демонструє культуру спеціальної мови, використовує сучасну термінологію, володіє професійними навиками та уміннями, вміє робити необхідні розрахунки; - студент грамотно викладає відповідь, але зміст і форма відповіді мають окремі неточності; студент припускає дві-три не принципові помилки (наприклад: не методичні, а арифметичні помилки) які під керівництвом викладача вміє виправити, добираючи при цьому аргументи для підтвердження певних дій; - звіт з практики складено і оформлено відповідно з вимогами (звіт має всі структурні елементи, щоденник містить описання виконаних студентом під час практики облікових робіт, їх виконання підтверджене прикладеними документами та розрахунками), акуратно, представлено для перевірки своєчасно, має позитивні відгук керівника практики від базового підприємства та рецензію керівника практики від навчального закладу; - студентом виконано не менше 80 % програми практики; на підставі проведеного дослідження і виконаних під час практики облікових робіт студентом зроблені і представлені у звіті ґрунтовні висновки та розроблено не менше ніж 2 пропозиції щодо підвищення якості і ефективності облікових робіт на базовому підприємстві.
Середній (репродуктивний)	D (задовільно)	65-74	задовільно	Студент: - володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні; - виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, але викладає його неповно, непослідовно, припускається неточностей у визначенні понять, у застосуванні знань для вирішення практичних задач, не вміє доказово обґрунтувати свої думки; - завдання виконує але припускає 1-2 методологічні помилки; - з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, виправляти припущені помилки; - студент розуміє економічний зміст не всіх господарських операцій, користується бухгалтерським понятійним апаратом, володіє методикою виконання облікових робіт, але не достатньо розуміє зміст бухгалтерських документів;

	Е (достатньо)	60-64	Задовільно - звіт з практики складено і оформлено відповідно з вимогами (звіт має всі структурні елементи, щоденник містить описання виконаних студентом під час практики облікових робіт, їх виконання підтверджене прикладеними документами та розрахунками), акуратно, представлено для перевірки своєчасно, має відгук керівника практики від базового підприємства, зауваження, зазначені в рецензії керівника практики від навчального закладу до захисту студентом усунено; - студентом виконано не менше 70 % програми практики; - на підставі проведеного дослідження і виконаних під час практики облікових робіт студентом зроблені і представлені у звіті висновки та розроблено не менше ніж 1 пропозицію щодо підвищення якості і ефективності облікових робіт на базовому підприємстві. Студент: - володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, або частково володіє навчальним матеріалом, здатний з допомогою викладача логічно відтворити значну його частину; - виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, але викладає його неповно, непослідовно, припускається неточностей у визначенні понять, у застосуванні знань для вирішення практичних задач, не вміє доказово обґрунтувати свої думки; - завдання виконує але припускає 2-3 методологічні помилки; - з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти припущені помилки але при цьому відповідає не на всі додаткові питання викладача; - студент розуміє економічний зміст не всіх господарських операцій, не впевнено користується бухгалтерським понятійним апаратом, володіє методикою виконання облікових робіт, але не достатньо розуміє зміст бухгалтерських документів; - звіт з практики складено і оформлено відповідно з вимогами (звіт має всі структурні елементи, щоденник містить описання виконаних студентом під час практики робіт, їх виконання підтверджене прикладеними документами та розрахунками), акуратно, представлено для перевірки своєчасно, має відгук керівника практики від базового підприємства, недоліки і зауваження, зазначені в рецензії керівника практики від навчального закладу до захисту студентом усунено, шляхом доопрацювання; - студентом виконано не менше 60 % програми практики; - на підставі проведеного дослідження і виконаних під час практики облікових робіт студентом зроблені і представлені у звіті висновки, які не носять прикладний характер.
--	---------------	-------	---

Низький (репродуктивно - продуктивний)	FX (незадовільно, з можливим повторним складанням)	35-59	незадовільно Студент: - має розрізнені безсистемні знання; - володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його безладно, уривчастими реченнями; - припускає помилки у визначенні термінів, які приводять до викривлення їх змісту; - практичні завдання виконує при порушенні методологічної (логічної) послідовності, припускає помилки, які призводять до порушення чинного законодавства, не володіє методикою складання форм звітності підприємства і не розуміє змісту облікових реєстрів; - припускає принципові помилки при вирішенні типових ситуацій, не правильно виконує необхідні розрахунки; - студент не відповідає (або дає неповні, неправильні відповіді) на основні та додаткові питання викладача; - звіт з практики складено і оформлено з порушенням вимог (звіт має не всі структурні елементи, щоденник містить перелік виконаних студентом під час практики робіт без їх описання, їх виконання, не в достатній кількості, підтверджене прикладеними документами та розрахунками), акуратно, представлено для перевірки своєчасно, має відгук керівника практики від базового підприємства, який містить суттєві зауваження щодо знань та умінь студента, його професійних навичок, зазначені в рецензії керівника практики від навчального закладу недоліки до захисту студентом не усунено; - студентом виконано більше 50 % програми практики; - на підставі проведеного дослідження і виконаних під час практики робіт студентом не зроблені і не представлені у звіті висновки, відсутні будь-які пропозиції щодо підвищення якості і ефективності облікових робіт на базовому підприємстві.
Дуже низький (некомпетентний)	F (незадовільно, з обов'язковим повтором курсу)	1-34	незадовільно Студент: - володіє навичками розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що позначається студентом окремими словами чи реченнями; - демонструє повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу, не відповідає на основні і додаткові питання викладача; - відмовляється від відповіді (або виконання облікових робіт) без будь-яких аргументів; - звіт з практики складено і оформлено зі значними порушеннями вимог (звіт не має всіх структурних елементів, щоденник не містить описання виконаних студентом під час практики робіт, їх виконання підтверджене незначною кількістю прикладених документів), представлено для перевірки несвоєчасно, має негативний відгук керівника практики від базового підприємства, зауваження, зазначені в рецензії керівника практики від навчального закладу до захисту студентом не усунено, програма практики до захисту звіту студентом не доопрацьована; - студентом виконано менше 50 % програми практики; - на підставі проведеного дослідження і виконаних під час практики робіт студентом не зроблені і не представлені у звіті висновки, відсутні будь-які пропозиції щодо підвищення якості і ефективності облікових робіт на базовому підприємстві. Програма практики студентом не виконана з неповажних причин.

При визначенні загальної кількості балів враховується оцінка (кількість балів) одержана студентом за кожним елементом контролю, а також коефіцієнт перерахунку. Приклад розрахунку загальної кількості балів при комплексному оцінювання переддипломної практики студентів подано в таблиці 9.1.